

עוזי, עוזי

סיפור מאת

בן-ציון יהושע

א

"מה אתם מבוהלים? זאת עדיין לא המלחמה. זה לא הנאצים של רומל שיגיעו בקרוב לארץ ישראל וישמידו את כולנו. זה רק ארבה חביב וטעים", יצא חברנו אסף בצעד תימני. חיוך צחור התפשט על פניו ושמחתו הרקיעה שחקים. אם פח ריק היה בידו מן הסתם היה מתופף עליו ריקוד חתונה תימני. "ספק אם שמעתם או קראתם על תימנים חובבי המכה השמינית – מכת הארבה. אתם לא מבינים מה אלוהים שלח לנו! המכה השמינית שירדה על ראש המצרים היא אמתית לנו התימנים. אלוהים שלח לנו את האוכל הכשר והטעים ביותר עלי אדמות ובאותה הזדמנות גם הודיע לנו שעלינו להעדיף את בשר הארבה על ירקות ופירות. כשאוזל הארבה אנחנו התימנים מתפללים: "אלוהים, בחייך, תוריד עלינו עוד מכת ארבה, המעדן האהוב". אסף דיבר ואדון מועלם לא מחזה בידו של נער השעשועים בכיתתנו. ברוב תמימותי ניסיתי להתחכם ואף אני הכרזתי בקולי קולות: "אסף, אני חושב שאלוהים שלך הוא קצת תימני או לפחות אוהב תימנים ומוריד למענם את הארבה. למה אלוהים שלנו לא מוריד משמים איזה מעדן למען הספרדים?".

"יאלם פיך רשע, בן נעוות המרדות. כופר!", הצליף אדון מועלם על אצבעותי הדקות ולא הבנתי במה חטאתי, "כסיל, הגיע הזמן שתדע כי אלוהים הוא בורא עולם ואינו שייך לתימנים או לספרדים. אתה מעלה על דעתך, שאלוהים יאכל חגבים, ג'חנן וזחוג חריף... ואולי סופריטו ואורז עם פסוליה שכולנו אוהבים".

אסף יצא להגנתי בקול צפצפני: "אלוהים הוא לא תימני, אבל הוא לצידם של התימנים. שמוליק, אני חושב שלזה התכוונת". שתקתי. לא ידעתי אם לשמוח או לבכות. ידי צרבו מעוצמת הצליפות ודבריו של אסף היו כשמן בעצמותי. דמעות זלגו מעיניי אבל התאפקתי ולא בכיתי כמתבקש. חיבבתי את אסף, ליצן קטן ועליו, למרות שהשיג אותי תמיד בתחרויות ריצה כאילו חיברו לאחוריו מנוע של סירת מוטור על הירקון.

ב

"הארבה... הארבה... מחסל הכול", נשמעו זעקות חנוקות ומפוחדות של עוברים ושבים בשוק שמתחתנו, שהוסיפו פחד על הפחדים שלנו. ירקנים וחנוונים הורידו באחת את תריסי הברזל. השוק התרוקן במהירות. נצמדנו לזוגיות עד ששפתינו היו לממרח בשר. אני מביט דרך החלון ואיני מאמין למראה עיניי. השמים שמעלינו עכורים. רוח קדים נושבת במהירות

ומעלה סופת אבק וחול. השמש הסתתרה מאחורי ענן כבד של ארבה שכיסה את עין הארץ. צל כבד ירד על הקירות האפורים של הכיתה והחשיכו את הלבבות. עצבות ירדה עלינו. עץ התות הזקן והחביב עלי התפשט מעלעליו ומפירותיו ודמה עתה לתרנגול, שמרטו את נוצותיו והוא אץ רץ כאחו תוזית בכביש הראשי. התאבלתי על עץ התות שלי, שעליו טיפסתי בכל שעה פנויה, אכלתי תותים שחומים ומתוקים כדבש וכרגיל זיהמתי את בגדיי, פניי וכפות ידי. אדון מועלם הפר את השקט הכבד שרבץ עלינו והוסיף פחד על פחדינו כשדקלם בקולו העמוק והדרמטי מתוך ספר יואל: "יום חֶשֶׁךְ וְאֶפְלָה יוֹם עָנָן וְעָרְפָל כְּשֶׁחָרָה פָּרֶשׁ עַל הַהָרִים, עִם רֵב וְעִצּוֹם כָּמֹהוּ לֹא נִהְיָה מִן הָעוֹלָם וְאַחֲרָיו לֹא יוֹסֵף עַד שְׁנֵי דוֹר וָדוֹר. לִפְנֵי אֶכְלָה אֲשֶׁר וְאַחֲרָיו תִּלְהֹט לְהָבָה, כִּגְוֶן עֵדֶן הָאָרֶץ לִפְנֵי וְאַחֲרָיו מִדְּבַר שְׁמָמָה וְגַם פְּלִיטָה לֹא הִיְתָה לוֹ. כִּמְרָאָה סוֹסִים מְרָאֵהוּ וּכְפָרָשִׁים כֵּן יְרוּצוֹן. כְּקוֹל מְרַבּוֹת עַל רְאֵשֵׁי הַהָרִים יִרְקְדוּן, כְּקוֹל לֵהָב אֲשֶׁר אֶכְלָה קֵשׁ, כָּעֵם עָצוֹם עָרוּף מִלְחָמָה". חשתי שמלחמה הולכת וקרבה. נבואה שהגשימה את עצמה.

ג

בבוקר שלמחרת הופיע אסף בכיתה, מחייך מקצה אוזן לקצה אוזן, ובידו קופסת פח מלאה ארבה מטוגן ומתובל ואכל בזה אחרי זה את פגרי הארבה מול עינינו המשתאות. עיוותי את פניי למשמע צלילי הארבה המתפצח והנימוח בפיו וקבעתי ביני לבין עצמי, שאכילת ארבה יוצרת תימני קטן, צנום, שחום ובעל פאות ומוסיפה לו יכולת ריצה של שד משחת. אסף הראה לנו שהארבה כשר למהדרין בשל האות 'כ' המעטרת את הגחון שלו. אסף היה בעל מידות זעירות, חייכן נצחי, שגון כתער שקנה את לבו של אדון מועלם. את הבוקר הזה פתח אדון מועלם בהצלפה על כפות ידינו המושטות, וכשהתאוננו: "מורי, לא עשינו כלום", אמר: "עוכרי ישראל, רשעים בני רשעים, כמו שאני מכיר אתכם אתם עוד תעשו ואני מקדים תרופה. אלה אינן מכות אלא שוקולד, במבליק ומסטיק. אף ילד לא מת עד כה מהצלפת שוט וכבר נאמר "חֹשֶׁךְ שְׁבֻטוֹ, שׁוּנָא בְנוֹ; וְאַהֲבֹ, שְׁחָרוּ מוֹסְרֵ, כּוֹלֵם הִיוּ בְנֵי". ביני לביני לחשתי לעצמי: 'הלוואי ונהיה יתומים עם אבא כזה'.

אדון מועלם, שלימד אותנו לימודי קודש בשעות הבוקר, לא התלהב מהוראת חשבון ועברית בשעות הצהריים הלוהטות. ישבנו בכיתה דחוסה ומרק השעועית שאכלנו בצריף האוכל המצחין משעועית מבושלת וליזול נתן אותותיו. בעיניים בוהות, ספק פקוחות ספק עצומות, ריחפנו ברקיע השביעי. מדי דקה או שתיים פערנו פינו בפיהוק רחב של תנין משחר לטרף.

"נערים עייפים כחום היום, בואו נדבר על המחזרות, האצ"ל – הארגון הצבאי הלאומי והלה"י – לוחמי חרות ישראל", פתח אדון מועלם וכולנו התעוררנו לחיים. סוף סוף נושא בעל עניין.

"אדון מועלם, למה לא נדבר גם על 'ההגנה', על הבריגדה היהודית ועל הפלמ"ח?", אורתי עוז. הכיתה הזדעקה כאיש אחד כאילו הכנסתי 'גול' במשחק כדורגל. "בוז... הם בוגדים... הם בוגדים". גם אדון מועלם ראה בהם בוגדים. והגיב על הערתי: "ויפתח ה' את פי האתון... לא נאמר ויסגור את פי האתון. הבנת פוסטמה?".

בני השכונה, למגדול ועד קטן, היו נאמני האצ"ל והלח"י ורבים מהם לחמו בשורות המחתרות או הסתירו כלי נשק ופצצות אצלנו בחצר, שיכלו להעלות את כולנו בסערה השמימה. גרנו בשכנותם של יעקב רז, חלל האצ"ל הראשון, ששלח יד בנפשו ולא הסגיר את שולחיו, חברנו משה ברזני היה לוחם הלח"י, שנדון לתלייה והתאבד יחד עם חברו לתא מאיר פיינשטיין, לוחם האצ"ל. ילדים ונערים, בני השכנים, הדביקו כרוזים מתחת לאפם של הבלשים הבריטיים. אני הייתי גאה בסתר בשני אחיי הגדולים – אחי הבכור סימון, איש ההגנה, שחזר לא מכבר ממלחמת העולם השנייה לאחר שלחם בנאצים ובפשיסטים באיטליה, ואחי מנשקה, קיבוצניק ואיש הפלמ"ח. מסיפוריו של אחי סימון ידעתי כי הבריגדה היהודית הייתה חטיבה יהודית לוחמת בצבא הבריטי, שהורכבה כולה מיהודים והשתתפה במלחמה נגד גרמניה הנאצית. אחי סימון השתתף בקרב להבקעת קו ההגנה הגרמני האחרון בצפון איטליה, "קו ג'ינגיס חאן". כשנגמרה המלחמה סימון עזר לניצולי השואה. אחי מנשקה הצטרף למסתערים של הפלמ"ח ובשל ידיעתו השוטפת בערבית פעל בסוריה. הוטל עליו לעבור את קווי האויב ולבצע פעולות חבלה בחאלב. הוא לא סיפר לנו דבר על פעולותיו, אבל חבריו שבאו לבקר אותו בהדסה על הר הצופים לאחר מציעתו, לחשו לאבא, כי מנשקה הטמין מטעני נפץ בשדה תעופה, בתחנת רכבת ובמשאית תחמושת, שעלתה בסערה השמימה. לא יכולתי להיות גאה באחיי סימון ומנשקה ולהסגיר אותם בפני כיתה עוינת. בעיניהם הם נחשבו למשתפי פעולה עם הבריטים. ספגתי עלבונות ושתקתי.

"ילדים, מי מכם באצ"ל ומי בלח"י?" – שאל אדון מועלם שאלה מוזרה למדי, כי מיהו הנער הטיפש שיסגיר את השתייכותו המחתרתית. פעילותם של אפרוחי המחתרות בשכונה התבטאה בהדבקת כרוזים בחשאי נגד השלטון הבריטי השולט בארץ ישראל. נער אחד נשא דלי עם דבק בידו האחת ומברשת בידו השנייה. מרח שכבת דבק וכחץ מקשת הגיע נער אחר, וכקוסם המחולל פלאים, שלף מתחת לבית השחי שלו כרוז, הדביק אותו וכהרף עין ברחו השניים אל התחנה הבאה.

מלחמת מוחות התנהלה בין מדביקי הכרוזים לבין הבולשת הבריטית. רשת המארגים של הבריטים השתרעה על פני כל העיר והמשוריינים המצוידים בתותח ובמקלע 'פֶּרֶן' סרקו כל פינה. מדביקי הכרוזים הצעירים התכנסו באשמורת האחרונה בסמטה אפלולית ובהינתן האות זינקו לרחובות הראשיים. זה מורח, זה מדביק. כששמעו טרטורי מנוע של משוריין אצו רצו במבוך הסמטאות וכהרף עין נעלמו באחת החצרות כאילו בלעה אותם האדמה. הבולשת הבריטית התחכמה. אומרים שהראש היהודי היה בדבר. הבלשים לבשו בגדים אזרחיים ונסעו בטקסי. המדביקים שלא חשדו בטקסי תמים החולף על פניהם, נפלו

במלכודת ועד מהרה נגררו על-ידי הבלשים אל תוך הטקסי ליעד לא ידוע. הנער אלכסנדר רובוביץ נחטף בזמן שהדביק כרוזים ברחביה. בלש בריטי שהבחין בו רדף אחריו וגרר אותו לרכב של הבולשת. עקבותיו של אלכסנדר אבדו במרתפי החקירות של הבולשת וכל הניסיונות לעלות על עקבותיו היו לשווא. הוא נרצח בדם קר על ידי שוביו.

"האם הנער אלכסנדר רובוביץ הוא גיבור או מפר חוק?" "שאל אדון מועלם ואסף צייץ כדרכו ואמר בביטחון: "אדון מועלם, אני חושב שהוא גיבור, כי לוחם מחתרת לעולם לא יסגיר את שולחיו... קראתי בכרוז של הלח"י, שלמרות מסכת העינויים שעבר ועלתה לו בחייו הצעירים הוא לא הסגיר את שולחיו". אדון מועלם היה מרוצה מן התשובה של אסף בן טיפוחיו וליטף את ראשו. התלמידים חייכו אליו בהסכמה מלאה. אסף ישב בפנינתו כאילו השיג והשיח הזה לא מעניינו. נראה שחלם על עוד מכת ארבה. כך לפחות חשבתי.

למען הגילוי הנאות, אני לא הייתי ילד אמיץ שיתנדב למחתרת. גם להדביק כרוזים פחדתי פחד מוות. זכרתי שפעם כמעט התעלפתי כשחלפה על פניי שרייטית בריטית שקנה התותח שלה ומקלע ה'ברן' שלה כווננו לעברי והמקלען קרא לעברי: a bloody Jew. רצתי הביתה כל עוד נפשי בי, חיוור כסיד, נבלעתי רועד כעלה נידף במיטתו הגדולה של אבא, שניסה לחזק את רוחי. אימא השקתה אותי במי סוכר ושטפה את פניי. "השוטרים יבואו לתפוס אותי", מגממתי מרוב פחד. "קרידו, איך זה שיצאת פחדן כמו השפן הקטן ששכח לסגור הדלת? תלמד מהאחים שלך. אתה חייב להתעשת", אמר אבא ואימץ אותי אל גופו החם.

וראה זה פלא, אדון מועלם המשועמם פנה דווקא אלי ואמר: "שמואל שמואל, אתה מנמנם בכל השיעורים וזה סימן מובהק כי כל הלילה אתה מדביק כרוזים". מה איכפת לי לקבל מחמאות שאינן מגיעות לי? שתקתי והקשבתי בהנאה למעשי גבורה שאין בי. "חבר מחתרת שידוע לנצור את לשונו הוא לוחם טוב", חזר אדון מועלם על דבריו של אסף ושב וליטף את ראשו. הוא עבר מתלמיד לתלמיד וכל אחד בתורו נשאל על מעלליו המחתרתיים. כשהגיע לאסף הוא חלף על פניו בגיחוך, כי מי יצרף למחתרת נער צייצן, מצומק, שקומתו כשל ילד המסרב לגדול. אסף הרכין ראשו במבוכה ולא ניסה לעמוד על זכויותיו. לפתע, עמד על רגליו ובקולו הדק והגבוה פצה בהמנון הלח"י, שאת מילותיו ולחנו כתב מפקד הלח"י אברהם שטרן-יאיר. כל הכיתה נעמדה והצטרפה אליו וקולו של אסף היה גבוה מן הקולות האחרים כקולו של נער מקהלה. נעמדתי גם אני ושרתי:

חַיִּים אֱלֹמוֹנִים הִנְנוּ בְּלִי מַדִּים

וּסְבִיבֵנוּ אִמָּה וְצִלְמוֹת.

כָּלֵנוּ גִּיסָנוּ לְכָל הַחַיִּים,

מִשׁוּרָה מִשְׁחָרָר רַק הַמָּוֶת.

בְּיָמִים אֲדָמִים שֶׁל פְּרָעוֹת וְדָמִים,
בְּלִילוֹת הַשְּׁחָרִים שֶׁל יָאוֹשׁ.
בְּעָרִים, בְּכַפָּרִים אֶת דָּגְלָנוּ נָרִים
וְעַלֵּיו הִגָּנָה וְכַבּוּשׁ.

לֹא גִיָּסָנוּ בְּשׁוֹט כְּהֶמוֹן עֲבָדִים
כְּדִי לְשַׁפֵּךְ בִּנְכָר אֶת דָּמָנוּ.
רְצוֹנָנוּ – לִהְיוֹת לְעוֹלָם בְּנֵי חוֹרִין;
חֲלוֹמָנוּ – לְמוֹת בְּעֵד אֲרָצָנוּ.

הסתכלתי על שפתי הדובבות של אדון מועלם ולתדהמתי ראיתי ששפתי נעות וקולו לא נשמע. לא ידעתי אם אדון מועלם הוא לוחם מחתרת בסתר, המנסה לגייס את תלמידיו לשורות המחתרת, או, חלילה, סוכן של המשטרה החשאית הבריטית המשלמת לו בעין יפה כדי שיסגיר תלמידים חשודים. עד מהרה הגעתי למסקנה, שמי ששפתי דובבות את המנון המחתרת אינו יכול להיות סוכן של הבולשת.

לאחר שאדון מועלם השתעשע דיו בעניין מדביקי הכרוזים והמחתרות, "טוב", אמר, "עכשיו נלמד על שושלת האדמו"רים מבית טייטלבוים ועל חסידי ויזניץ' ודעו לכם כי כל המלחמות בין המלכים והקיסרים וכיבושיו של נפוליון והמלחמה בהיטלר ימח שמו ומאבקנו באנגלים, הם כאין וכאפס לעומת המלחמה שבין חצר הרבי ממונקאץ' לחצרו של הרבי מִפְּלֶזָה". אני שומע ולא מאמין. מה לנו, ילדים בני עדות ספרד והמזרח בשכונת הבוכרים בירושלים, שלהם חכמים צנועים הדורשים בשבתות ומספרים סיפורי מוסר עם מוסר השכל ומלווים את המשפחות מן הלידה ועד לקבר. מה להם ול'חצר' זו או אחרת של החסידים או המתנגדים בהרי הקרפטים המושלגים? מה לאדון מועלם הבגדאדי לרבנים אשכנזים? אט אט שכנעתי את עצמי, שאבות אבותיי לא עלו באמת מספרד אלא מעיירה נידחת בקרפטים, שם רעו צאן וגידלו תפוחי אדמה, כרוב ובצל. רק בבחורותי הבנתי שהתלמוד תורה שלי השתייך לזרם 'אגודת ישראל' בראשותו של הרב משה פרוש והיא שקבעה את תוכנית הלימודים.

הבוקר הוכיתי בתדהמה. קראתי כדרכי את כרוז הלח"י שהודבק הלילה, קראתי ולא האמנתי. הבלתי צפוי קרה. חמישה לוחמים צעירים נהרגו בהתפוצצות

מחסן תחמושת של הלח"י בירושלים. הם הופיעו בשמותיהם המחתרתיים: אריאלה, זמיר, כוכבה, מיכאל ועוזי. חברי לכיתה, שעמד לצידי לחש לאוזני: "שמוליק, שתדע, עוזי הוא כינויו המחתרתי של אסף שלנו". לא האמנתי למשמע אוזני. אסף, ילד שאוכל חגבים ומציץ, מתגלה כצדיק נסתר, כלוחם מחתרת. ארונו הובא לבית קברות ארעי בירושלים. כל הכיתה הלכה אחרי ארונו וקוננה: יֵשֶׁב, בְּסֵתֶר עֲלִיוֹן; בָּצֵל שָׂדֵי, יִתְלוֹן... עַל-כָּפִים יִשְׁאוּנָה: פֶּן-תִּגָּף בְּאֶבֶן רִגְלָה...".

אדון מועלם הספיד את תלמידו האהוב ואמר: "במחנה לח"י בירושלים אורגנו יחידות קרב ואומנו לוחמים צעירים, ביניהם ילדים. אסף ובכינויו 'עוזי' נמנה על הלוחמים הצעירים הללו. עוזי בן הלל, ילד בין נערים, הסתובב ב'מחנה', בן בית היה במקום יותר מן המפקדים. איש לא עמד בפני קסמו. הילד נטל 'טומיגן' שנלקח מהבריטים והשתתף בשמירה בלילות. הוא נקרא לעזור במחסן התחמושת שבמרתף הבניין. לפתע התחוללה התפוצצות עזה שאיש אינו יודע את סיבתה. חמישה צעירים נהרגו. תהי נשמתם צרורה בצרור החיים. ואתה אסף-עוזי, לך לקץ; וְתִנּוּחַ וְתַעֲמֹד לְגִרְלָהּ, לְקֵץ הַיָּמִין".

עכשיו הבנתי שאדון מועלם ידע כל הזמן שאסף אינו רק אוהב לאכול ארבה מטוגן ומתובל, אלא הוא לוחם לח"י פעיל. נראה, שהוא לא אהב אותי בגלל פחדנותי וכלעג לרש הציג אותי כמדביק כרוזים. לא אדע לעולם מי מחבריי לכיתה היה לוחם מחתרת. האם אדון מועלם עצמו היה חבר באצ"ל או בלח"י?

אניס וטביתה ג'מאל (בת דודו של השחקן פיטר יוסטינוב) התגוררו בוילה מפוארת בשכונת טלביה שסביבה גן נרחב. בשנת 1948 נמלטה המשפחה מהבית בעקבות מתקפה של הלח"י, שהשתלט על הבית ועשה אותו למפקדה. בית ג'מאל הוא מבנה דו-קומתי, שנבנה בפאר רב, בסגנון בנייה מזרחי. חלונות הקומה השנייה של המבנה מקושטים, וכן קשת גדולה מקיפה את הכניסה הראשית למבנה. בשנות ה-50 נבנו בגני המבנה הנרחבים.

בקרב לוחמי המחתרות נפלו חללים. להילה זכו עולי הגרדום ולוחמים שנפלו בשדה הקרב. אך היו שמתו בנסיבות אחרות. בשל תנאי המחתרת הקשים היו שמתו משחפת או ממחלות זיהומיות אחרות. מכאיב במיוחד היה מוות מיותר כתוצאה של כדור שנפלט או מהתנפצות רימון. הוכנו בהלם למראה כרוז של הלחי שהודבק בלילה האחרון. חברנו אסף ובכינויו המחתרתי עוזי נהרג בהתפוצצות במחסן תחמושת של הלח"י ועמו אריאלה, זמיר, כוכבה

ומיכאל. נערים ונערות שחלב אימם על שפתותיהם ועמם ילד אחד – חברי לכיתה אסף סייעו באירגון מחסן התחמושת. עוזי הילד החריף והחד כתער משתתף בשמירה ואין איש עומד בפני קסמו. ילד בן 10 או 11 מטפל ברימונים מאולתרים ובפצצות. עד להתפוצצות שגבתה חיים.

בתוך שכונת הבוכרים היה אחד המחסנים החשובים של הלח"י בירושלים מתחת לגג בית הכנסת בין הרעפים לתקרת בית הכנסת. ערכנו קניות נשק אצל ערבים מהסביבה ויוסף אבו גוש שימש מתווך ועזר מאודש.

חפרנו מחסנים והטמנו בתוכם את הנשק והתחמושת.

אברהם קרואני, שכיננו המחתרתי היה הלל הזקן, יהודי בגיל 50, אב למספר ילדים, שמש בית הכנסת בשכונת הבוכרים. הצטרף לתנועה והיה מוכן לאחסן כמות נשק ותחמושת אצלו בבית. הוא היה נמוך ורזה, בעל זקן ופיאות ארוכות. תמיד נשם בכבדות אך היה זריז בתנועותיו. את הנשק החביא מתחת לרעפים על גג בית הכנסת. פעם באתי להוסיף עוד חבילה. נעשה את זה בלילה מאוחר, אמר לי הלל. מדוע מאוחר? שאלתי, הרי אנחנו יכולים לסדר זאת מיד עם חשיכה. הלל הסביר: בעת תקופת ירח מלא בערך עד שעה 12 יהיה הירח מצד זה של הבית. אם נעלה על הגג יוכלו לראות אותנו מבית ספר לשוטרים, אבל אחרי חצות יעבור הירח לצד השני של הבית ואז נוכל לעבוד בצל. והביא את אצבעו אל מצחו כאילו רוצה לומר 'צריך מוח'.

הוא התחבב עלי מאוד בשל כך ובשל התנהגותו גם בעתיד. רציתי ללכת.

מה? את חושב שבחצות תסתובב ברחובות? אני לא ארשה לך. תשאר ללון כאן ואני אעיר אותך ב-12. ציווה עלי הלל. מילאת את 'פקודתו'. בחצות העיר אותי.

'קום!' אמר, 'נשתה כוס קפה שחור וניגש לעבודה'.

ראיתי שהקומקום כבר שפות על האש. הלל הכין בעצמו את הקפה. בני משפחתו ישנו במנוחה. כששנינו ניגשנו לבית הכנסת, הלל חלץ את נעליו, 'ששש' השמיע כלפי. הוא העמיד סולם מול האשנב הפונה לגג, עלה ופתח את הדלת הקטנה. לקחתי את החבילה (שק ובתוכו ארגז תחמושת כבד מאוד ורציתי לעלות בעקבותיו. 'חכה, חכה' אמר הלל. הוא ירד נטל מידי את השק ועלה בסולם בזריזות מפליאה כשהשק בידו האחת ובשנייה נעזר בשלבי העץ. 'מנין לו הכוח הזה?' חשבתי. עליתי בעקבותיו. הלל הזקן עבר על פני הרעפים המשופעים בגמישות לא רגילה ולא מתאימה כלל לגילו – צעדיו היו קלים וחרישיים כצעדי חתול. לפתע עמד, הרים שני רעפים

והניח אותם בצד. ניגשתי אליו ולקחתי מידו את השק. הוא נעלם בתוך החור החור האפל – מתחת לרעפים. והנה הופיעו שתי ידיו, מסרתי לו את החבילה. כעבור שניות אחדות כבר היה בחוץ. הרעפים הוחזרו למקומם וירדנו.

בביתו של הלל היה מין חדרון ששימש מחסן לחפצים ישנים. רצינו לשכור את החדר.

'מה זאת אומרת לשכור?' התרגז הלל – 'בית ביתכם, עשו כאן מה שתרצו'. לא הסכמנו מכיוון שמצבו הכלכלי היה רע.

'ידידי, כוונתך טובה מאוד', אמרנו לו, 'אבל הברירה בידך: או שתקבל כסף ואז נשתמש בחדרך – או שלא תיקח כסף אז לא נשתמש בו, אילו היינו מוצאים חדר כזה אצל מישהו זר – היה בלי ספק מבקש סכום כסף גדול. וטוב לנו שבכסף זה נשכור חדר אצל אדם בטוח, משלנו'.

עד מהרה התמלא החדר ארגזים, חבילות, בגדי צבא ומשטרה, אקדחים ורובים. כשנערכו חיפושים בקרבת מקום, באתי במרוצה ואמרתי לו: הלל תעביר הערב את כל החבילות לגג בית הכנסת, יכול להיות שיחפשו כאן'.
'אין צורך', ענה לי בשלוות נפש גמורה, בבית הזה לא יחפשו. אם יחפשו – לא ימצאו כלום'.

'מה יש', ניסיתי ללגלג, 'ביתך יוצא מהכלל?'
הלל הביט בי בפנים רציניות מאוד ואמר, כמורה לתלמיד: 'דע לך, שבמקום שאלוהים משגיח עליו – לא יכול לקרות כלום, ולכן – סמוך עלי ואל תדאג. ותזכור מה שאני, הלל, אומר לך'.

כאשר האצ"ל חטף קצין בריטי, כבן ערובה לאשבל ולשמחון, שנידונו למוות, ושחררוהו, נערכו חיפושים בכל שכונות העוני. חיפשו חדר, אשר תיאורו יתאים למקום מאסרו של הקצין ובתקרתו יהיה פתח. הבריטי לא הכיר את ירושלים ולא יכול היה להצביע על סביבת מאסרו. לכן החלו חיפושים במקומות רבים בבת אחת.

חששתי שמא יחפשו בביתו של הלל – ואנו הכנסנו למחסן הקטן שני ארגזים גדולים מלאים חומר נפץ שהיו מיועדים לפעולת פיצוץ גדולה.
נסענו בטקסי עד סמוך לביתו של הלל, החיפושים כבר נפסקו. נכנסנו אשתו של הלל יצאה לקראתנו:

אילו ידעתם, אמרה ותפשה את ראשה בדתי ידיה, הם באו, כחמישה שוטרים ואיתם חיילים, והם חיפשו פה. כמעט וגילו את המחסן, אוי ואבוי...'

לפתע הופיע הלל, הוא היה שקט בהחלט.

היכנסו הביתה, אמר לאשתו בטון מצווה.

אתה רואה, אמרתי לו, 'תמיד צריך להעלות את החומר על הגג'

'מדוע?', שאל כמתפלא.

'הרי אתה בעצמך רואה, רק במקרה ניצלת. בדיוק כשם שלא מצאו זאתם הם גם יכלו למצוא ואז'

הוא הפסיקני:

'זה לא במקרה. אמרתי לך פעם ואני אומר לך עוד פעם, ותזכור מה שהלל אומר לך: בבית הזה לא יקרה שום דבר, שיבואו מאה פעמים, שיביאו אלף שוטרים. זה לא בנס. זו השגחה עליונה'. הוא נתן תוקף מיוחד לדבריו באיימו עלי באצבעו, כמורה הנוזף, בתלמידו.

סופר סת"ם

עגלת ילדים עשויה עץ בה העביר נשק ותחמושת וחומרי נפץ ממקום למקום.

אסף בן אברהם קראוני (עוזי) - נפל ביח' בתמוז תש"ח בירושלים, בן 50.

אברהם קראוני (הלל הזקן)

שכננו אברהם הכורדי, שהיה מבוגר מאיתנו בכמה שנים וחסון מאיתנו, כינס את כל ילדי החצר הענקית שלנו והודיע באופן חד משמעי: "תפסיקו את המלחמות עם ילדי חצרות אחרות ולזמן מה גם עם ילדי החרדים. לפנינו מערכה כבדה נגד הצורר האנגלי. עד שנגיע לגיל המתאים ונוכל להתגייס כלוחמים לאצ"ל או ללח"י, נקים לנו ארגון צבאי משלנו שילמד לקח את האנגלים, שכל שני וחמישי עורכים חיפושים, הורסים קירות כדי למצוא נשק ולוקחים את הבחורים שלנו ללטרון או מגלים אותם לאריתריאה באפריקה". זכרתי את מסדר הזיהוי שערכו לכל הגברים בחצר ופעם ראשונה בחיי ראיתי את אבי בגילוי ראש ומצאתי שמעל הזקן ההדור שלו מסתתר ראש קירח. נעלבתי בשביל אבא. אברהם המשיך: "שמואל אתה ממשיך לחלום חלומות? יש לך תפקיד במחתרת שלנו. תדעו לכם שדוד בן השוחט הבטיח לעזור לנו. תאספו כסף מהארנק של אבא ואימא. זה ממש מצווה גדולה לגנוב מההורים למטרות חשובות. בכסף נקנה חזיזים המשמיעים קול ירייה, נקנה מסמרים כדי לפנצ'ר את הגלגלים של המכוניות הבריטיות. נקנה אולרים חדים ונחתוך להם את הצמיגים. דוד ואני נתפוס חייל בריטי בודד ונראה לו 'מאיפה משתין הדג' (לא בדיוק הבנתי באיזה דג מדובר). אולי נצליח לגנוב 'טומיגן' וכל הארץ תשמע עלינו לאחר שנהרוג חייל בריטי. האנגלים לא יוציאו להורג ילד... שמוליק, אתה הפחדן, תהיה הגזבר וממונה על הקניות. שושנה תלבש שמלת בית-ספר, תעשה תצפיות ותכין סנדביצ'ים. כל השאר לוחמים שיישלחו למשימות. שיהיה ברור, אני המפקד".

משפחת רובוביץ' הירושלמית, ציינה בשבוע שעבר 60 שנה להיעלמותו של בן-משפחתם, אלכסנדר רובוביץ'. אלכסנדר היה נער פעיל בלח"י שפרשת רציחתו בידי אנשי צבא בריטיים גרמה לזעזוע וסערה ביישוב היהודי ומחוצה לו בשלהי המנדט הבריטי בארץ ישראל.

רובוביץ' (שכינוי המחתרתי "חיים") נולד בי"ג בתשרי תר"צ. אלכסנדר או 'סני', כפי שכונה בידי משפחתו וחבריו, היה בן הזקונים של מרים וידידה רובוביץ'. המשפחה הייתה שומרת מצוות ותיקה ומושרשת היטב בארץ. האבא ניהל בית מרקחת בשכונת 'מאה שערים' בירושלים והמשפחה התגוררה לא הרחק משם ברחוב דוד ילין. עזרא יכין, שבאותם הימים היה חברו בחולית מדביקי כרזות של הלח"י, זוכר אותו כ"נער צנום, גבוה, ממושקף, חבוש כובע ברט כחול וחולצת חקי ובעל רצינות יוצאת דופן ביחס לגילו הצעיר. הייתה לו דביקות אידיאולוגית מדהימה מהסוג שקשה למצוא בצעירי זמננו וניתן רק לדמיין מה היה מסוגל לעשות בחייו אלמלא נגדעו עוד בטרם הספיק להתבגר".

יכין, היום סופר ומרצה למורשת הלח"י, נזכר בשיחה אופיינית שקיים עם סני כאשר הודיעו הבריטים על כוונתם להוציא להורג את איש הלח"י משה ברזאני. "אני מקנא בך שמלאו לך כבר שמונה עשרה שנה", אמר לו רובוביץ', "הרי לי עוד לא מלאו שבע עשרה שנה ועל פי חוקי האנגלים איני ראוי עדין לדין מות אם אפול לידיהם". "מוטב שכך", השיב לו יכין, "כך יש לך סיכויים טובים יותר להמשיך ולהלחם". אבל סני לא השתכנע. לעלות לגרדום זוהי זכות גדולה, אמר, כל תליה מקרבת אותנו לגאולה. הוא הצטרף כתלמיד התיכון הדתי "במעלה" בירושלים לפעילות לח"י, ולאחר שסולק מהתיכון בגלל הוראתו של דוד בן גוריון למוסדות החינוך לסלק תלמידים הקשורים לאצ"ל ולח"י, עבר לעבוד בבית המרקחת של אביו. יום אחד זומנו הוריו של רובוביץ' למשרדו של מנהל בית הספר וזה הודיע להם כי עליו לחזור למוטב ולא - יסולק מבית הספר. המנהל הקריא באוזניהם חבור נלהב שכתב אלכסנדר בזכות החשמונאים מתוכו הסיק את תמיכתו של הנער בלח"י. "לא נסבול זאת בבית ספרנו", צעק בזעם. "מוטב שילך לקיבוץ חילוני ויתרחק מהדת ובלבד שיפרד מה'פורשים'!".

ההורים התלבטו אבל אמו של סני התייצבה לימינו והודיעה כי "כל יהודי מנסה לשרת את עמו בדרכו שלו. אם הוא חושב שדרכו נכונה – אסור לנו להפריע לו". רובוביץ' מונה למפקד כיתה שעסקה בהפצת כרוזי לח"י. הוא התאפיין בכובד ראש, רצינות וביישנות יחד עם מסירות ונכונות הקרבה.

למרות גילם הצעיר נדרשו מדביקי המודעות למסירות נפש בלתי מבוטלת כדי להתמיד במשימה המייגעת והמסוכנת. אחת לשבוע היו הצעירים חומקים מבתיהם בשעות שלפני עלות השחר באמתלאות שונות ומשונות ומגיעים לנקודות מפגש שנקבעו מראש שם אספו את דליי הדבק וגיליונות טריים של 'המעש', העיתון המחתרתי שהוציא הלח"י. את השעות הבאות היו מבליים בפעולה המפרכת של הדבקת הכרוזים בעודם מתחמקים מעיניהם הבולשת של המשוריינים הבריטים המפטרלים ברחובות ואף של תושבים יהודים שלא ראו בעין יפה את פעילות הארגונים "הפורשים", כפי שכינו אז את מי שלא הלך בתלם הממסד

הציוני הרשמי.

"לפעמים היה החזאי מודיע על "קרה באזור ההרים", נזכר יכין, "ידענו היטב מה פירוש הדבר. היד המושטת לתוך פחית הדבק נגעה בקריש הקפוא סמקה ותפחה ואף הכחילה. קשה, אבל צריך להמשיך. עוד כרוז, עוד קיר, עוד כרוז. היד צורבת כמעט אינה מסוגלת לנוע. אני מנסה להחליף ידיים. לאחוז בימין ולמרוח בשמאל. כל עוד יש כרוזים וקירות חייבים להמשיך..."

המאבק התנהל לא רק נגד האויב הבריטי שבחוץ אלא גם נגד המוסדות הרשמיים שכאז גם היום לא בחלו בשיטות דורסניות כדי לרמוס את יריביהם הפוליטיים. אלכסנדר סולק מבית הספר ומאז הצטרף לעבודתו של אביו תוך שהוא מנצל את שעות הפנאי לרקמת חלומות זוהרים על עלילות הגבורה שהוא וחבריו עוד יעוללו במלחמתם נגד הכובש הבריטי.

ביום שלישי ט"ז באייר תש"ז, ימים אחדים לאחר פריצת כלא עכו, לאחר סיום עבודתו בבית המרקחת של אביו, שם רובוביץ את פעמיו למטה הסודי של הלח"י בשכונת זיכרון-משה שכונה 'מחסן שתים' והתיישב לבשל דבק. לפתע התקבלה הודעה כי השליח שאמור היה לקחת את הדבק לקבוצה של בני נוער שעסקו בהדבקת כרזות סמוך לגימנסיה ברחביה אינו יכול להגיע. כדרכו המצטנעת החליט אלכסנדר שחבל להטריח מישהו מבני קבוצתו וקבל את ההחלטה הגורלית להעביר את המשלוח בכוחות עצמו. הוא חצה בצעדים מהירים את הסמטאות הצרות של שכונות מרכז ירושלים ולקראת השעה שש וחצי התקרב לגן רחביה. השמש נטתה לערוב והרחוב הריק התחיל להחשיך. לא בטוח שסני הבחין במכונית החונה בצד הדרך, בפינת הרחובות אוסישקין וקרן-קיימת, כאשר חבורת גברים זינקה מתוכה כדי לתפוס אותו היה כבר מאוחר מדי. לרגע עלה בידו להשתחרר מלפיתתם ולפתוח במנוסה מבוהלת אלא שאחד הגברתנים השיג אותו והכריעו לאחר מאבק קצר.

אלכסנדר רובוביץ נגרר לתוך המכונית הממתינה ושוב לא נראה בין החיים. משבושש אלכסנדר לשוב החלו ההורים לכתת את רגליהם בין בתי הכלא בחיפוש נואש אחר הבן הצעיר שנעלם כאילו בלעתו האדמה. בהודעה הרשמית של המשטרה הבריטית נאמר כי הנער אינו ברשותה וכי לאנשיה אין כל קשר לחטיפה. תעלומת גורלו של אלכסנדר רובוביץ הייתה עשויה להישאר סתומה וחתומה עד עצם היום הזה אלמלי שורה של צירופי מקרים. מי שסיפק את קצה החוט שהסיר את הלוט היה ככל הנראה אלכסנדר עצמו שבמהלך מאבקו הנואש עם חוטפיו הצליח להפיל את מגבעתו של אחד מהם. שני ילדים ששיחקו בקרן הרחוב בשעת החטיפה ספרו כי המגבעת המיוותמת נותרה על הרצפה אחרי שהחוטפים נמלטו בחופזה מהשטח.

כעבור זמן מה נודע לבני המשפחה כי המגבעת שאבדה לחוטף הגיעה בדרך נס לבחור ישיבה בשם קמינצקי. מסתבר שהוא הבחין בה כשהיא מונחת על גבי ערימת עצים שילדים הכינו למדורת ל"ג בעומר והסיר אותה ברגע האחרון לפני שאחז בה האש. הבחור שחשש מצרות סרב למסור את המגבעת לידי בני המשפחה. הללו פנו לרב חרל"פ, רבה הנערץ של שכונת שערי חסד ורק בהשפעתו הסכים הבחור למסור אותה לידיהם. בתוך מגבעת הלבד האפורה רשום היה שם בעליה באותיות לועזיות: farran.

בתחילה הכחישו השלטונות הבריטים שקיים אצלם אדם בשם זה. גם כאשר קצין יהודי הודה בפני המחפשים כי בלש בשם "מייג'ור רוי פאראן" מוכר לו, טענו שמדובר בשם שכיח מאד. לבסוף זימן מפקד הבולשת בירושלים את ההורים המודאגים למשרדו, ובישר להם כי לפי מידע חשאי שהגיע אליו, אלכסנדר מת ואין טעם להמשיך בחיפושים.

לדברי עזרא יכין, ראשי הסוכנות היהודית והועד הלאומי, הגופים הרשמיים שייצגו את הישוב היהודי מול השלטונות הבריטיים ומזוהים עם השמאל, ניסו בתחילה למשוך את ידיהם מלטפל במקרה שעסק אחרי הכול ב"טרוריסט" חבר לח"י. אלא שסימני השאלה הגוברים והולכים סביב תעלומת היעלמותו המסתורית של אלכסנדר רובוביץ יצרו לחץ ציבורי שאין לעמוד בפניו. חדש ימים אחרי אותו אחר צהרים גורלי בשכונת רחביה סערו העיתונים בארץ ובחו"ל. עיתונאים אמריקאים דיווחו בכותרות מרעישות על חשדות ששוטרי חרש בריטים מכים ועוצרים אנשים בלי הבחנה, על קבוצות פשיסטיות הפועלות במסגרת כוחות הביטחון הבריטיים. בעיתונות העברית לא חדלו מלדוש בנושא למרות הגבלות הצנזורה. מה שהיה חמור במיוחד עבור הבריטים הוא שכל זה אירע בזמן שוועדה מיוחדת של האו"ם באה לפלשתינה כדי לגבש המלצות על עתיד המנדט. הקריאה "איה הנער"? הפכה לזעקת קרב שהוטחה בשלטונות המנדט מצד כל העיתונים ואף מעל במת הפרלמנט בלונדון. התברר כי פאראן היה אחד הקצינים המעוטרים בצבא הבריטי מקרבות מלחמת העולם השנייה, והקים בארץ ישראל יחידה סמויה שמטרתה הייתה לפעול באמצעים אלימים במיוחד כנגד המחתרות היהודיות.

מכאן החלה מסכת ניסיונות טשטוש וטיוח של השלטונות הבריטיים, במטרה למלט ולזכות את פאראן, שהפך לחשוד ברציחתו של רובוביץ'. בו-בזמן התחוללה סערה ביישוב ומחוצה לו סביב היעלמותו של הנער, כאשר אצ"ל ולח"י מצידם ניסו לחטוף בני ערובה וביצעו התנקשויות עד שהדין ימוצה עם פאראן ויתקבל מידע לגבי גורלו של רובוביץ'. למרות הלחץ הציבורי העז לא יכלו הבריטים לאפשר את העמדתו לדין של פאראן בלי שיחשפו את המעורבות העמוקה של בכירי הצבא בהפעלת היחידה הסודית המפוקפקת. ניסיונות הטיוח הובילו להסתבכות מתרחבת והולכת. פאראן נמלט לסוריה ונתפס שם כעבור שבוע כשהוא שתוי כלוט.

בינתיים בני המשפחה שניסו לגלות ולו קצה חוט שיאפשר להם להביא את אלכסנדר לקבר ישראל נתקלו בחומות של שתיקה. התרומה היחידה של המשטרה הבריטית לעניין, היה בקור שערכו בבית רובוביץ במהלכו נטלו את כל מסמכיו וצילומיו של אלכסנדר, כך שהיום נותרה רק תמונה אחת שלו. בקשת המשפחה לחפש את הגופה בשטח שבין ירושלים ליריחו נדחו בנימוק שהאזור מסוכן.

שלשת העדים לחטיפה זומנו למסדר זיהוי וטענו בתוקף שזיהו את פאראן כאיש שחטף את רובוביץ. המשטרה טענה שהוא לא זוהה. באותו ערב ברח פאראן בשנית ממקום מעצרו במחנה אלנבי. הבריחה תחת חוטמם של הקצינים שהופקדו לשמור עליו העמיקה את הרושם שקיימת קונספירציה רחבת היקף למנוע מהאמת לצאת לאור, רושם שכנראה לא היה רחוק מהמציאות. לפאראן הומלץ להתפטר מהמשטרה כדי שמשפטו יתנהל בידי הרכב צבאי ולא אזרחי. לדברי ההיסטוריון והחוקר גיורא גודמן, מהמסמכים שנחשפו בשנים האחרונות עולה כי למשפט קדמו דיונים קדחתניים להם היו שותפים ראשי הצבא והממשל בארץ ופקידים בכירים ושרי ממשלה בלונדון. החשש היה שהפללתו של פאראן תנחית מהלומה קשה על יוקרתו ומעמדו של המנדט הבריטי.

לעורכי דינו של פאראן היה חשוב מאד להעלים את הראייה החזקה ביותר שקשרה את פאראן לרצח – מחברת בכתב ידו בה רשם את מעלליו ובהם, ככל הנראה, הודאה מפורשת ברצח.

לפני שלוש שנים, 57 שנים לאחר הרצח, פורסמו מסמכים פנימיים של משרד המושבות הבריטי. גודמן חשף את התצהיר הסודי שכתב מפקדו של פאראן, ברנרד פרגוסון, על חלקו בפרשה. פאראן גילה לו שיום קודם לכן במהלך משימת תצפית בירושלים אחר מפיצי כרוזים עצרו הוא ואנשיו "צעיר וברשותו כרוזים לא חוקיים". הם לקחו את הצעיר במכונית לחקירה במורד הכביש המוליך ליריחו, אבל הלכו רחוק מדי ב"נסיונותיהם לגרום לצעיר לדבר". על פי הדו"ח, פאראן הודה כי רצח את הנער. בגדיו הופשטו ממנו ונשרפו וגופתו הושארה בשטח פתוח סמוך לכביש ירושלים-יריחו. מהמסמכים עולה עוד כי למרות העינויים הקשים שעבר לא הצליחו החוטפים להוציא מפיו של אלכסנדר כל מידע אודות פעולת המחתרת. פרט לרשימה חסרת ערך מבצעי של אוהדי לח"י שנמצאה בכיסיו של רובוביץ לא הביאה החטיפה כל תועלת למאמצי המודיעין הבריטי לפצח את חומת החשאיות של הלח"י.

תיקים שנפתחו לאחרונה לעיון הצבור עם חלוף תקופת החיסיון בת החמישים שנה שהוטלה עליהם מלמדים כי כל עשרים העותקים של המחברת שהוכנו לצורך המשפט הושמדו בהוראת השופטים. חברי בית הדין היו למעשה קציני צבא בכירים שקבלו מינוי מיוחד כשופטים לצורך "משפט" זה. הם הוטסו במיוחד מבריטניה וחזרו מיד לאחר תום המשפט. המשפט עצמו נמשך יום אחד בלבד ופאראן זוכה מחוסר ראיות. עשרות הקצינים והשוטרים הבריטיים שגדשו את אולם המשפט פרצו במחאות כפים סוערות. האחים רובוביץ יצאו בשקט מן האולם בעוד פאראן הוחזר למכונית המשוריינת ונלקח היישר לשדה התעופה בלוד שם הוחזר לאנגליה, הרחק מידיהם הנוקמות של היהודים.

עדות מעניינת המשלימה את התמונה הטראגית נחשפה רק בשנים האחרונות. מדובר ביומן פעילות של חיילים בריטים שאיישו את מחסום הצבאי בדרך היורדת ליריחו. בליל ה-6 במאי, ט"ז באייר, רשמו החיילים את מעברה של מכונית משטרה מספר N 491 בשעה 9:20 בערב. שם הנהג היה "פאראנד". האם עדין היה סני בחיים בשעה זו? אין לדעת. מה שברור הוא שכאשר המכונית חלפה שוב על פני אותו מחסום, בשעה דקה לחצות, כבר לא היה אלכסנדר רובוביץ בתוכה.

רוי פאראן שוחרר על ידי בית דין בריטי "מחוסר ראיות" ומילטו אותו מן הארץ, חזר לבריטניה והתקבל בכבוד מלכים. הצרפתים העניקו לו את עיטור לגיון הזרים, האמריקאים את עיטור הגבורה האמריקאי על לחימתו באיטליה. בארמון באקינגהאם הצמיד המלך ג'ורג' השישי לחזהו שני עיטורים על פעילותו במלחמה. גם בארגון הלח"י החליטו להעניק לו עיטור, אם כי מסוג אחר לגמרי. חדשים אחדים לאחר מכן הגיע ללונדון איש הלח"י יעקב חרותי כשבאמתחתו הוראות לסגור חשבון עם שלשה אנשים: שר החוץ הבריטי ארנסט בוויין, מי שהיה מפקד כוחות הצבא הבריטי בארץ הגנרל אווילין בארקר - ורוי פאראן.

חרותי וחבריו הצליחו ליצור קשר עם סניף לח"י בארה"ב וזה הבריח לבריטניה קילו חומרי נפץ תקינים, מוסתרים במקלט רדיו נייד ונפצים עטופים בעיתונים. בלי תשתית מודיעינית התקשו חברי תא הלח"י לאסוף את המידע הנחוץ למבצעי ההתנקשות. פאראן, למשל, התגורר בעיירה רחוקה מלונדון וכל ניסיון לעקוב אחריו ולגלות את הרגלי התנועה שלו היה חושפים את המבצעים. בסופו של דבר מי שסיפק את המידע הנחוץ היה פאראן עצמו שבראיונות לתקשורת חשף את מקום מגוריו.

מתוך שלשת היעדים לחיסול רק הפגיעה בפאראן יצאה לפועל. 50 גרם דינמיט הוטמנו בספר מהודר של שייקספיר שנשלח לכתובתו של פאראן. לרוע המזל שהה אז רוי בסקוטלנד ואת החבילה פתח אחיו רקס. האח נפצע אנושות ולאחר שעותיים בהם שכב

בהכרה מלאה בבית החולים מת מפצעיו. "זה היה זה כשלון מאכזב", סיפר חרותי, היום עו"ד ידוע שלמרות גילו המתקדם עדין פעיל מאד. "חפשנו את הרוצח ולא את אחיו".

בעקבות נסיון ההתנקשות עקר פאראן לרודזיה. מאוחר יותר השתקע בעיר קלגרי בקנדה שם שלח את ידו בעיתונאות וכיהן בתפקידים ציבוריים שונים. בסוף שנות השבעים אף נבחר לתפקיד התובע המחוזי של מחוז אלברטה.

למרות חלוף השנים לא חדלו בני משפחת רובוביץ ממאמצייהם להביא את אלכסנדר לקבר ישראל. בין היתר ניסו ליצור קשר ישיר ועקיף עם פאראן כדי לשכנעו שיאות לגלות את מקום בו הטמין את הגופה אך כל המאמצים נתקלו בחומה של סרבנות עיקשת. פאראן סרב לעמוד עמם בקשר או לקבל ולו אחריות עקיפה למעשה הרצח עד יום מותו, לפני כשנה.

"אחרי שהשקיע שנים כה רבות בקבורת הפרשה קשה להאמין שהשאייר אחריו פרטים מרשיעים", אומר האחייין צבי רובוביץ, שיחד עם בן דודו משה רובוביץ מרכזים את המאמץ להשיג מידע שעשוי לפתור את התעלומה. ובכל זאת אין הוא מתייאש מהאפשרות למצוא עדויות חדשות שישפכו אור על הפרשה, אולי בין מסמכי הממשל הבריטי שמועד החיסיון שלהם יפוג כאשר יחלפו 75 שנה לפרשה. בינתיים, הוא אומר, לא נותר אלא להעריך ולהוקיר את הגבורה האישית, המסירות, האידיאליזם והנאמנות לחברים שהפגין אלכסנדר רובוביץ בחייו הקצרים.

הרחוב הנושא את שמו של רובוביץ שוכן בשכונת תלפיות-מזרח, בין הרחובות 'משה ברזאני' ו'מאיר פיינשטיין' מושאי הערצתו. הוא אחד הרחובות האחרונים בקצה ירושלים המשקיפים לעבר מדבר יהודה לתוכו נבלע במסעו האחרון באותו לילה אפל לפני בדיוק ששים שנה.

אי שם במדבר יהודה, סמוך לדרך יריחו, עדין מצפה תעלומת אלכסנדר רובוביץ לפתרונה המלא.